

Prof. dr Branislav Dorđević (ur.), SAVREMENI TERORIZAM,
Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2015, Beograd, str. 522

Fenomen terorizma oduvek je privlačio ljudsku znatiželju, ponekad u istoj meri koliko ju je i podsvesno plašio. Nije ništa čudno, jer danas termin *terorizam* predstavlja jednu od najfrekventnijih „političkih reči” na svetu, koja nosi neprikosnoveni užas i zloslutnost. Činjenica je da je ovaj fenomen jedan od najstarijih problema sveta, a da nije izvesno kada će u budućnosti biti iskorenjen. Terorizam je, nesporno, pratilac ljudske civilizacije otkako ona postoji, čiji su se nazivi i forme menjali kroz istoriju. Reč je o jednom od najčešćih oblika političkog nasilja i pretnji bezbednosti na svim nivoima, koji po razmerama predstavlja jedan od najopasnijih oblika primene sile u savremenom dobu. Sve to govori u prilog složenosti terorizma kao pojave i neophodnosti njegovog naučnog proučavanja i suštinskog razumevanja, kako bi se u budućnosti stvorila mogućnost hvatanja u koštac sa njegovim iskorenjivanjem.

Polazeći od toga da postojeća istraživanja i objavljeni radovi, kako u svetu tako i kod nas, pomažu u naučnom poimanju terorizma, ali ne pružaju multidisciplinarni pogled na najveću pretnju svetske bezbednosti, Institut za međunarodnu politiku i privredu inicirao je izradu monografije *Savremeni terorizam*. Okupivši deset vrhunskih stručnjaka iz oblasti politikologije, bezbednosti, prava, psihologije, istorije, sociologije, informatike i ekonomije, u monografiji je fenomen terorizma naučno sagledan iz više uglova. Prema sveobuhvatnosti i dubini zahvata, monografija *Savremeni terorizam* bez dileme predstavlja jedinstveno i svake pažnje vredno delo. Autorima i uredniku monografije treba odati priznanje na jezgrovitosti, preciznosti i jednostavnosti kojom su predstavili jedan tako složen problem i približili ga razumevanju šire javnosti.

Jedna od ozbiljnih poteškoća naučnog istraživanja, ali i praktičnog delovanja po pitanju terorizma, predstavlja činjenica da ne postoji njegova opšteprihvaćena definicija. Izazov leži u složenosti ove razvojne pojave sa mnoštvom pojavnih oblika, koju odlikuje izraziti dinamizam, pa je u definisanju pojma neophodno zauzeti multidisciplinarni pristup. Rešavanje pitanja definicije omogućilo bi da se po prvi put povede međunarodna koordinirana akcija protiv terorizma, a dok se to ne desi on će imati prostor da se razmaše usled nesuglasica između različitih političkih strana.

Pored uvoda i zaključnih razmatranja, monografija *Savremeni terorizam* sistematizovana je u pet poglavlja i daje čitaocu lak pristup željenoj oblasti izučavanja. Prvo poglavlje posvećeno je teorijskom razumevanju terorizma iz nekoliko različitih

aspekata. Pošavši upravo od problema definisanja tog fenomena, autori su se osvrnuli na doprinos i poteškoće Ujedinjenih nacija, svetske i srpske nauke u teorijskom određenju i definisanju savremenog terorizma. Osim toga, izvršena je njegova klasifikacija uz navođenje najčešće korišćenih kriterijuma i podela. Opisani su i ciljevi, motivi, uzroci, osnovna obeležja, pojavni oblici, kao i karakteristike razlikovanja savremenog terorizma od srodnih pojava. Sve to radi što jasnijeg i tačnijeg prikazivanja ove pojave i davanja boljeg uvida u njeno teorijsko određenje.

U nastavku monografije sledi naučna elaboracija finansiranja savremenog terorizma, pitanja koje se često zapostavlja u izučavanju najveće pošasti savremenog sveta – terorizma. Taj deo monografije daje veoma vredna saznanja za razumevanje pojmovnog sistema, vidova finansiranja i interakcije legalne ekonomije sa ekonomijom terorizma. Osim toga, dat je poseban osvrt na to kakva je pozicija Republike Srbije u globalnoj borbi protiv finansiranja terorizma. Prvo poglavlje monografije završava se analizom, do sada u nas gotovo neistraženim, psihološkim aspektom terorizma i ličnosti teroriste. Autori su dali doprinos u razumevanju psiholoških procesa formiranja i problema profilisanja takvih ličnosti. Od velikog je značaja i činjenica da je predstavljeno eksperimentalno profilisanje ličnosti teroriste korak po korak, koje može pomoći u praktičnom savladavanju iznetog znanja.

Drugo poglavlje pruža mogućnost praćenja terorizma kao fenomena kroz istoriju – kako svetsku, tako i nacionalnu. Našavši same korene terorizma u vekovima pre nove ere, kada se još nazivao tiranoubistvo, autori obrađuju teme jakobinske diktature i Robespjerovog najstrašnijeg terora u istoriji čovečanstva, revolucionarnog anarhizma, ruskog anarhizma i nihilizma s kraja XIX veka, „Katahizisa revolucionara” i njegove veze sa „Priručnikom za gradskog gerilca”, kao i pitanje esera, anarhističkog terorizma u Evropi i koncepta „direktne akcije” u SAD-u. Veliku pažnju autori su posvetili cionističkom pokretu za stvaranje države Izrael na teritoriji tadašnje Palestine i ulozi terorističke organizacije IRGUN u borbi protiv Velike Britanije i za sticanje nezavisnosti Izraela. U periodu posle Drugog svetskog rata u Evropi, autori istražuju i dublje analiziraju kvazirevolucionarni, fašistoidni i etnoseparatistički terorizam. Kada se radi o razvoju terorizma na prostoru Srbije, dat je kratak pregled najvažnijih dešavanja i godina u istoriji državnosti Republike Srbije od Prvog srpskog ustanka pa sve do danas. Predstavljena u četiri vremenske odrednice, potpoglavlja su dala mogućnost da se taksativno posmatraju oblici i razvoj terorističkih aktivnosti na ovim prostorima u različitim periodima i uslovima.

Treće poglavlje svojom aktuelnošću doprinosi aktuelnosti ove monografije, jer naučno analizira posebne oblike ispoljavanja savremenog terorizma od kojih su neki do skora bili apsolutna nepoznanica široj javnosti. U ovom delu monografije, autori su se studiozno bavili pitanjima sajber terorizma, bioterorizma i ekološkog, hemijskog i nuklearnog terorizma. Predstavljani svaki ponaosob, ovi oblici postmodernog terorizma predstavljaju svakodnevne izazove za globalnu bezbednost. Gotovo enciklopedijski prikaz ove problematike, čak i potpunim laicima može dati jasnu sliku o uticaju pomenutih oblika terorizma na oblikovanje sveta savremenog doba.

U četvrtom poglavlju, autori su se bavili međunarodnom zajednicom u celini, ali sa težištem na Republici Srbiji, radi razmatranja stanja i perspektiva ugrožavanja međunarodne

bezbednosti savremenim terorizmom. Na primeru Srbije, uspele su da objasne pojam međunarodne bezbednosti, terorizam i terorističke akcije i istoriju i način stvaranja „trajnog kriznog žarišta na Balkanu”, kako navode, jer ono predstavlja reprezentativni uzorak o aktuelnom i perspektivnom ugrožavanju međunarodne bezbednosti savremenim terorizmom. U tri potpoglavlja osvrnuli su se na proces ugrožavanja međunarodne bezbednosti terorizmom, ugroženost primarnih žrtava i stvaranje mogućeg modela za sagledavanje stanja i perspektiva ugrožavanja.

U poslednjem poglavlju, autori se osvrću na pravne instrumente Republike Srbije u suprotstavljanju savremenom terorizmu. Počevši sa jednim istorijskim pregledom primene terorističkih aktivnosti i njihove veze sa pokretima otpora i ljudskim pravima, autori još jednom potenciraju na tome koliko je bitno tačno definisati terorizam kao deo sistema vrednosti i odrediti koji su kriterijumi u ocenjivanju dela kao terorističkog akta. U prilog tome, date su analize povezanosti i razlika između terorizma i organizovanog kriminala, ne bi li se ova dva fenomena lakše pravno definisala i diferencirala. Osim toga, autori iznose stav da terorizam treba urediti na dva polja – sa aspekta međunarodnog i unutrašnjeg prava – ali isto tako predlažu njihovo koordinirano delovanje. Analizirajući terorizam kroz određenje pravnih institucija koje ga zabranjuju i regulišu borbu protiv njega, autori na međunarodnim normama postavljaju osnove za unutrašnje pravo.

U dva potpoglavlja ovog odeljka prikazani su međunarodni pravni instrumenti u suprotstavljanju savremenom terorizmu, između ostalih i Rezolucija UN iz 1989. godine, Deklaracija UN o merama da se eliminiše međunarodni terorizam od 1994. godine, kao i Rezolucije 1373 i 1566 Saveta bezbednosti UN. Autori su se pozvali i na pravo Evropske unije, kao i na NATO dokumenta s posebnim osvrtom na član 5 Vašingtonskog sporazuma o kolektivnoj odbrani, na osnovu kojeg je, prvi put posle 11. septembra 2001. godine, pokrenuta vojna akcija. U daljoj analizi stavlja se akcenat na pravo Republike Srbije koje od Ustava do podzakonskih akata konkretno obuhvata, pravno uređuje i sankcioniše terorizam. Iako sam Ustav ne pominje terorizam, u Krivičnom zakoniku Republike Srbije je adekvatno obrađen radi određivanja i sankcionisanja ovog krivičnog dela. Pobrajani su i detaljno analizirani svi zakoni koji se odnose na ovu savremenu pojavu.

Monografija *Savremeni terorizam* predstavlja sveobuhvatnu naučnu analizu multidisciplinarnosti ovog fenomena, koja omogućava naučnoj i široj javnosti da se upozna sa demonizovanom pretnjom koja svakim danom sve više ugrožava i opterećuje savremeni svet. Sistematizovan naučni pristup, jednostavan jezik i stil pisanja i postignuti balans u predstavljanju teorijskih i praktičnih određenja savremenog terorizma, daju na posebnom značaju i doprinose kvalitetu objavljene monografije. Nesporno je da će ovo svake pažnje vredno delo naći svoje mesto, kako u akademskoj zajednici, tako i u ličnim bibliotekama najšire domaće i inostrane javnosti zainteresovane za obrađenu tematiku.

Marija NEMEC